

The African Tiger – הנמר הכלכלי האפריקאי

16 פברואר, 2019

להערכת, יש סיכוי גבוה שבמהלך השנתיים הקרובות נשמע הרבה על מצרים כנמר הכלכלי האפריקאי.

במהלך השבועות הראשונים של 2019, פורסמו מספר דו"חות חיוביים על כלכלת מצרים ממשקיפים בינלאומיים, וכן דווח על ירידה בגרעון הממשלתי ועל ירידה באינפלציה. אחת הסיבות העיקריות לשיפור החזק בכלכלה המצרית הם גלויי שדות הגז הגדולים במדינה. מצרים הפסיקה לייבא גז טבעי נזולי (LNG) באוקטובר 2018, ובכך חסכה סכומי עתק שהוציאה מדי שנה כדי לענות על הביקושים המקומיים. אחד הסימנים המורים על כוחה הכלכלי המתעצם של מצרים, הוא תוצאת המכרז שפרסמה מצרים לזכינות נפט וגז. ענקיות הנפט והגז הבינלאומיות רויאל דאץ' של, ENI, BP, ואקסון-מוביל היו בין הזוכות באחד המכרזים הגדולים ביותר בעולם לזכינות נפט וגז, שפרסמה מצרים. נראה כי מצרים מצליחה לשמור על עלייה בהשקעות זרות הנובעות מתגליות ענק במדינה, ולקדם את עצמה כמרכז לייצור ולמסחר בגז במזרח הים התיכון. לגידול בתפוקת הגז המצרית ולהתעצמות של הכלכלה המצרית יהיו השלכות מעניינות על ישראל. סימן ראשון לכך נמסר ב-13 לפברואר: 'לא' חד משמעי ממצרים לפרויקט צינור הגז איסט-מד.

דו"חות חיוביים על כלכלת מצרים

במהלך השבועות הראשונים של 2019, פורסמו מספר דו"חות חיוביים על כלכלת מצרים ממשקיפים בינלאומיים, וכן דווח על ירידה בגרעון הממשלתי ועל ירידה באינפלציה.

על פי הדו"ח האחרון של [Oxford Business Group \(OBG\)](https://oxfordbusinessgroup.com/news/egypt-year-review-2018) שיצא ב-29 לינואר¹, כלכלת מצרים שמרה על קצב צמיחה חזק בשנת 2018 על רקע גידול בייצור הגז, כאשר הרפורמות הפיסקליות המתמשכות עוזרות [לצמצם את הגירעון התקציבי](#) ל -9.8% מהתמ"ג בשנת הכספים 2017/18 לעומת 12.5% מהתמ"ג ב-2015/2016.

OBG ציטט את הדוח של קרן המטבע הבין-לאומית (IMF) שפורסם בנובמבר האחרון, אשר צופה כי התמ"ג המצרי יצמח ב-5.3% ב-2018, עלייה מ-4.2% ב-2017 והשיעור השנתי הגבוה ביותר מאז 2008. תחזיות אלו נתמכות על ידי נתונים שפורסמו על ידי הבנק המרכזי של מצרים, על הצמיחה בתמ"ג בשיעור שנתי של 5.3% במחצית הראשונה של השנה. לפי OBG הצמיחה בתל"ג נבעה מביצועים חזקים בתעשיות המחצבים, בתעשייה, במסחר ובנדל"ן.

[הבנק העולמי צופה שהמשק המצרי יגדל](#) ב-2019 ב-0.2% יותר מהר מהצפוי ב-2018. הפרסום האחרון של הבנק מעריך את הצמיחה של הכלכלה המצרית ב-5.9% בשנת 2020 וב-6% ב-2021, הודות להתאוששות של ענפי התיירות והגז הטבעי יחד עם הרפורמות במדיניות, ההתאמות הפיסקליות והקלת שיעור האבטלה במדינה².

כלכלני Standard Chartered מעריכים כי הכלכלה המצרית צמחה ב-5.8 אחוזים ב-2018.

¹ <https://oxfordbusinessgroup.com/news/egypt-year-review-2018>

<https://dailynewsegypt.com/2019/01/30/fiscal-deficit-falls-to-9-8-of-gdp-in-fy18-from-12-5-in-fy16-obg/>

² <http://english.ahram.org.eg/NewsContentP/3/321925/Business/Two-weeks-into--A-hopeful-start-for-the-Egyptian-e.aspx>

פוקוס אקונומיקס, ספקית של ניתוח כלכלי ותחזיות ל-130 מדינות באפריקה, אסיה, אירופה ואמריקה, צופה כי **הצמיחה הכלכלית של מצרים תהיה איתנה**, כ-5.2% בשנה הפיסקלית הנוכחית, ו-5.3% בשנה הפיסקלית הבאה, 'הודות להשקעות ממשלתיות גבוהות יותר, עלייה בייצור הגז הטבעי, ושיפור בסביבה הרגולטורית'³. במבט קדימה, לפי פוקוס אקונומיקס, התחזית הכלכלית נראית בהירה. משכורות ופנסיה גבוהות יותר במגזר הציבורי ימשיכו לתמוך בצריכה הפרטית. וניתן לצפות לגידול בהשקעות כתוצאה מהשקעה ממשלה גבוהה יותר בשנה הפיסקלית הנוכחית ומהרפורמות האחרונות ששיפרו את הסביבה העסקית.

הקבוצה הפיננסית הגדולה בארה"ב, סיטי Citi, בחרה במצרים, יחד עם קניה ורומניה, כשווקים המתפתחים הכדאיים ביותר לשנת 2019. מצרים בלטה בשל הערכות השווי הנמוכות של שוק המניות שלה, תנופת הרווחים החיובית שלה, ועקב הצמיחה הכלכלית מעל הממוצע above-average economic growth שלה. סיטי ציינה שהיא מצפה ליציבות בלירה המצרית. עם עתודות מטבע זר הקרובות ל-42.5 מיליארד דולר, המייצגות יותר משמונה חודשים של כיסוי היבוא, אפשר לצפות ליציבות שער החליפין ולנזילות טובה במטבע החוץ⁴.

הגדילו לעשות כלכלני **Standard Chartered Bank** **שהציבו את מצרים ברשימת 10 הכלכלות הגדולות בעולם ב-2030**. הרשימה כוללת גם שווקים מתעוררים אחרים כמו טורקיה וברזיל. הבנק ביסס את התחזית שלו על התוצר המקומי הגולמי של המדינות (תמ"ג) במונחי שווי כוח קנייה Purchasing Power Parity, או GDP at PPP⁵.

סין עומדת בראש הרשימה, ואחריה הודו וארצות הברית. **מצרים, עם תוצר צפוי של 8.2 טריליון דולר, מדורגת במקום השביעי בשנת 2030**, לפני יפן עם 7.2 טריליון דולר וגרמניה עם 6.9 טריליון דולר⁶.

מבין כל המדינות ברשימה של סטנדרד צ'ארטרד, מצרים תעשה את הקפיצה הגדולה ביותר. המדינה המזרח תיכונית היחידה שתוצב בעשירייה הראשונה צפויה לקפוץ מהמקום ה-21 עם תמ"ג (מתואם PPP) שיעלה מ-1.2 טריליון דולר ב-2017, למקום השביעי ב-2030 עם תמ"ג (מתואם PPP) שיעלה ל-8.2 טריליון דולר. כלומר, בין השנים 2017 ל-2030, הכלכלה המצרית תגדל ב-583%. **אוכלוסיית מצרים צפויה לגדול מ-94.8 מיליון בשנת 2017 ל-128 מיליון ב-2030**, גידול של כ-35%, כ-2.35% בשנה⁷.

לפי הבנק 'תחזיות הצמיחה לטווח הארוך שלו מבוססות על עיקרון מרכזי אחד: חלקן של המדינות בתוצר העולמי צריך, בסופו של דבר, להתמזג עם חלקן באוכלוסיית העולם, המונע על ידי השתוות התוצר לנפש בין המדינות המתקדמות והמתעוררות'.

אלו הן תחזיות מאוד אגרסיביות המניחות גידול שנתי של כ-14.5% בתמ"ג (מתואם PPP) במהלך 13 השנים 2017 – 2030. התוצאה נראית לי מוזרה, בלשון המעטה. אפשר להשתמש בשערי חליפין רגילים, ולא בשערי החליפין מתואמים לכוח הקנייה, ואז תתקבל תוצאה שונה לגמרי.

³ <https://www.focus-economics.com/countries/egypt>
<https://www.focus-economics.com/countries/egypt/news/gdp/the-economy-grows-at-a-steady-pace-in-the-second-quarter-of-fy-2019>

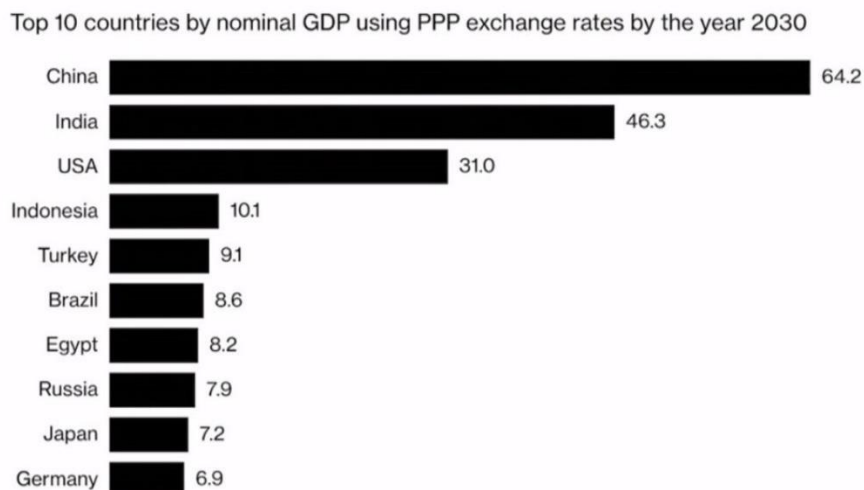
⁴ <https://www.cnbc.com/news/east-africa/2019/01/08/kenya-top-frontier-market/>

⁵ <https://www.visualcapitalist.com/worlds-largest-10-economies-2030/>

⁶ <https://www.bloomberg.com/news/articles/2019-01-08/world-s-biggest-economies-seen-dominated-by-asian-ems-by-2030>

⁷ <https://www.news.com.au/finance/economy/world-economy/the-worlds-economic-powerhouses-are-going-to-look-very-different-in-another-decade/news-story/199662dd8be19f5874d9dab6668fa2b7>

Top 10 countries by nominal GDP using PPP exchange rates by the year 2030

Source: Standard Chartered

Note: Estimates are in trillions of international dollars, using purchasing power parity measures

לפי [הודעת משרד התכנון והרפורמה הניהולית המצרי מה-16 בינואר](#), התוצר המקומי הגולמי גדל ב-5.3% בחודשים אוקטובר-דצמבר (רבעון שני של שנת הכספים 2019) לעומת שלושה חודשים התואמים בשנה הקודמת, ודומה לקצב הצמיחה בחודשים יולי-ספטמבר. שיעור האבטלה צפוי לרדת ל-9.9% בחודשים אוקטובר-דצמבר, ירידה מ-10.0% בתקופה המקבילה הקודמת. ירידת שיעור האבטלה, עם גידול במשכורות במגזר הציבורי ובפנסיות החל מיולי, מורה שגידול בצריכה הפרטית תרם גם הוא לקריאת הצמיחה⁸.

גם בהנחה אגרסיבית, שהגידול בתמ"ג יהיה בקצב של 6% במהלך 13 השנים 2017 – 2030, נקבל שהתמ"ג יצמח בשיעור גבוה של 213%. אבל הרבה פחות מהגידול לפי Standard Chartered Bank.

הדעות בנושא תוצר המקומי גולמי (תמ"ג) כמות שהוא, או המתואם לכוח הקנייה, או GDP at PPP, חלוקות. יש כלכלנים הטוענים כי שערי החליפין בשוק, נותנים אינדיקציה טובה יותר על החשיבות היחסית של הכלכלות הלאומיות בסחר העולמי ובמערכת הפיננסית, וזה המדד בו משתמשים במערכות הפיננסיות. כלכלנים אחרים טוענים כי שערי החליפין המתואמים לכוח הקנייה PPP נותנים אינדיקציה טובה יותר לשינויים בביקוש הצרכני המקומי במדינות המתפתחות. לפי קרן המטבע הבינלאומית, PPP נחשב בדרך כלל למדד טוב יותר של רווחה כוללת. אחת הבעיות היא שמדידת ה-PPP מבוססת על סקרים גלובליים האמורים למדוד את כוח הקנייה היחסי, אלו הם סקרים המבוצעים באופן בלתי סדיר ולעתים רחוקות, אשר באופן בלתי נמנע הם אומדנים גסים. עם זאת, חשוב לדעת כי אף מדד אינו נותן אינדיקציה לרמת החיים הממוצעת בכל מדינה, או לרמת השגשוג הכללית של המדינה.

⁸ <https://www.focus-economics.com/country-indicator/egypt/consumption>

גלויי שדות הגז הגדולים במצרים.

אחת הסיבות העיקריות לשיפור החזק בכלכלה המצרית הם גלויי שדות הגז הגדולים במדינה. מצרים הפסיקה לייבא גז טבעי נזלי (LNG) באוקטובר 2018, ובכך חסכה סכומי עתק שהיא שהוציאה מדי שנה כדי לענות על הביקושים המקומיים. הפסקת ייבוא הגז הטבעי התאפשרה בגלל הזרמת הגז משדה הגז זוהר Zohr, שהתגלה בשנת 2015. עם כ- BCM 950 גז טבעי, זוהר הוא אחד משדות הגז הגדולים ביותר שהתגלו עד כה בים התיכון. תפוקת הגז מזוהר יחד עם הגז מתגליות חדשות אחרות, מאפשרת להוסיף כ- 30 עד BCM 40 לשנה של גז מקומי לרשת. משמעות הדבר כי בשנה הפיסקלית 2018/19 יראו עודף של כ- BCM 5 לעומת גירעון של BCM 15 לפני שלוש שנים.

הפקת הגז הטבעי המצרי עמדה בממוצע על BCM 46.5 בשנת הכספים 2015/2016, בשל הירידה הטבעית בשדות הגז הטבעי ובלי שנוספו שדות חדשים בשנים הקודמות.

מצרים מכוונת להגדלת תפוקת הגז הטבעי ב- 2019/20 ב- 100% לעומת התפוקה ב- 2015/16 (שנת הכספים המצרית מסתיימת ב-30 ליוני) עם הוספת התפוקה המלאה בשדות הגז זוהר, מערב דלתא, אטול ונורוס - Zohr, West Delta, Atoll and Nooros.⁹ בשנה הפיסקלית 2018/19, תגדל הפקת הגז הטבעי בכ- 60% לעומת 2015/16. וב- 2019/20 צפוי גידול נוסף הנאמד בכ- 25% בתפוקת הגז המצרי.

לדברי שר הנפט המצרי טארק אל מולא, ארבעת הפרויקטים מתקדמים ומוספים לתפוקת הגז לפי התוכניות בהשקעה כוללת של כ- 27.2 מיליארד דולר. אל מולא העריך את כושר הפקת הגז של ארבעת השדות האלו, לאחר השלמת וחיבור כל שלבי הפיתוח לרשת הגז הארצית, בכ- BCM 67 לשנה (6.5 מיליארד רגל מעוקב ליום) של גז טבעי. הוא הוסיף כי בכוננת המשרד להפעיל 11 פרויקטים חדשים בתחום הגז הטבעי והנפט בשנת 2019/20 באזורי המים העמוקים בים התיכון, במפרץ סואץ ובמדבר המערבי.

תפוקת הגז של מצרים עלתה לכ- BCM 68 לשנה בספטמבר 2018, לאחר עלייה בהפקת הגז משדה הגז הענק זוהר. הגידול האחרון בהפקת הגז יביא לקצב תפוקת הגז של יותר מ- BCM 72 לשנה במחצית השנייה של פברואר 2019. לפני מספר ימים, ב-5 לפברואר, אמר אל מולא אמר כי בתוך שלושה ימים, מצרים תגדיל את קצב תפוקת הגז הטבעי שלה בכ- BCM 4 לשנה (400 מיליון רגל מעוקב ליום) נוספים על ידי הגדלת הייצור בשדות גיזה ופיום, בשדה הגז המערבי של הדלתא.¹⁰

כוחה הכלכלי המתעצם של מצרים

אחד הסימנים המורים על כוחה הכלכלי המתעצם של מצרים, הוא פרסום תוצאת המכרז שפרסמה מצרים לאחרונה לזכינות נפט וגז. רויאל דאץ' של, ENI, BP, ואקסון-מוביל היו בין הזוכות באחד המכרזים הגדולים ביותר בעולם לזכינות נפט וגז, שפרסמה מצרים. נראה כי מצרים מצליחה לשמור על עלייה בהשקעות זרות הנובעות מתגליות ענק במדינה, ולקדם את עצמה כמרכז לייצור ולמסחר בגז במזרח הים התיכון.¹¹

תוצאות המכרזים מורות על כניסתה של חברת אקסון-מוביל לחיפושי הגז במצרים, בעוד שחברת רויאל דאץ' של זכתה ברוב הזכינות, שלושה זכינות לנפט ושניים לגז.

המכרז של חברת הגז הטבעי המצרי EGAS, שהיה הגדול בתולדותיה, כלל אזורי גבול בים התיכון וביבשה בדלתא של הנילוס. ראש מועצת הגז הממשלתית של מצרים, הודיע כי חמישה זכינות לחיפושי גז, בהם יבוצעו 20 קידוחים, הוענקו לענקיות הגז הבינלאומיות של, אקסון, פטרונאס, בריטיש פטרוליום, DEA, ו-אנני. Shell, Exxon, Petronas, BP, DEA and Eni.

⁹ <http://egyptoil-gas.com/news/egypt-to-double-natural-gas-output-in-2020/>

¹⁰ <https://af.reuters.com/article/topNews/idAFKCN1PU1G3-OZATP>

¹¹ <https://www.reuters.com/article/us-egypt-energy-tender/egypt-plugs-hub-status-as-shell-eni-exxon-win-energy-concessions-idUSKCN1Q115S>

במכרז מקביל של חברת הנפט המצרית (EGPC) נכללו אזורים במדבר המערבי, בעמק הנילוס, במפרץ סואץ ובמדבר המזרחי. החברות נפטון אנרג'י, מרלון, רויאל דאץ' של, אנני ו- EGPC שבשליטת המדינה זכו בשבעה זכויות לחיפושי נפט בהם יקדחו 39 בארות, לפי משרד הנפט של מצרים.

מצרים מצפה להשקעות של לפחות 750 עד 800 מיליון דולר בשלב הראשון של החיפושים לנפט ולגז ב- 12 זכויות שעליהן הודיעה ב-12 לפברואר 2019, לדברי שר הנפט טארק אל מולה ¹².

לגידול בתפוקת הגז המצרית ולהתעצמות של הכלכלה המצרית יהיו השלכות מעניינות על ישראל. סימן ראשון לכך נמסר ב-13 לפברואר: **'לא' חד משמעי ממצרים לפרויקט צינור הגז איסט-מד** ¹³.
שר הנפט והמשאבים מצרים, טארק אל מולא, שלל בצורה חד-משמעית את פרויקט צינור הגז מישראל דרך קפריסין לאירופה. בראיון לסוכנות הידיעות של קפריסין, אמר מולא כי הוא מתנגד להובלת הגז ממזרח הים התיכון לאירופה דרך צינור איסט-מד East Med pipeline.
מולא אמר כי הוא מאמין שמצרים היא הבחירה הטובה ביותר הן מבחינה כלכלית והן מבחינה פוליטית. לדבריו המדיניות המצרית היא שוק פתוח, ועידוד האפשרויות שסייעו ליצרנים לנצל את משאבי הגז שלהם ובאותו זמן, יבטיחו לצרכני הגז את צרכיהם בצורה היעילה, המהירה, ברת קיימא ובעלות הנמוכה ביותר.

אמנון פורטוגלי
מרכז חזן

¹² <https://energyegypt.net/egas-egpc-2018-bid-rounds-results-announced-with-12-blocks-awarded/>

¹³ <https://balkaneu.com/egypt-says-no-to-east-med/>